

Cilt: VIII

Mayıs 1932

Sayı: 3

DARÜLFÜNUN EDEBİYAT FAKÜLTESİ MECMUASI

11 MART 1991

FELSEFE, İÇTİMAİYAT, TARİH,
COĞRAFYA, EDEBİYAT

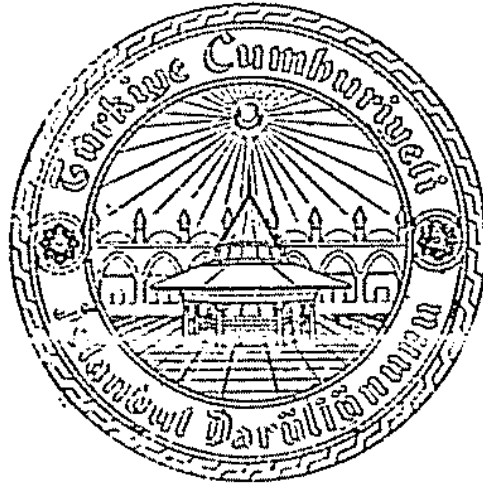
İKİ AYDA BİR NEŞROLUNUR

BU SAYIDA:

MAKALELER

Sahife

Türk hizmetinde Kırıl Tököli İmre : Ahmet Refik B.	3 - 60
Beynelmilel Ekonominin Coğrafi yeni safhaları : Macit B.	60 - 96
Şahsiyet ruhiyatı ve Testler usulü : Mustafa Şekip B.	96 - 106
Nüfuz kesafeti haritaları : Hamit Sadi B.	106 - 110
Bir tenkide cevap : Mehmet Emin B.	111 - 117



— İSTANBUL —
MATBAACILIK ve NEŞRİYAT
TÜRK ANONİM ŞİRKETİ
— 1932 —

Nufus kesafeti haritaları

Türkiye kesafet haritası ihzarına dair usuller

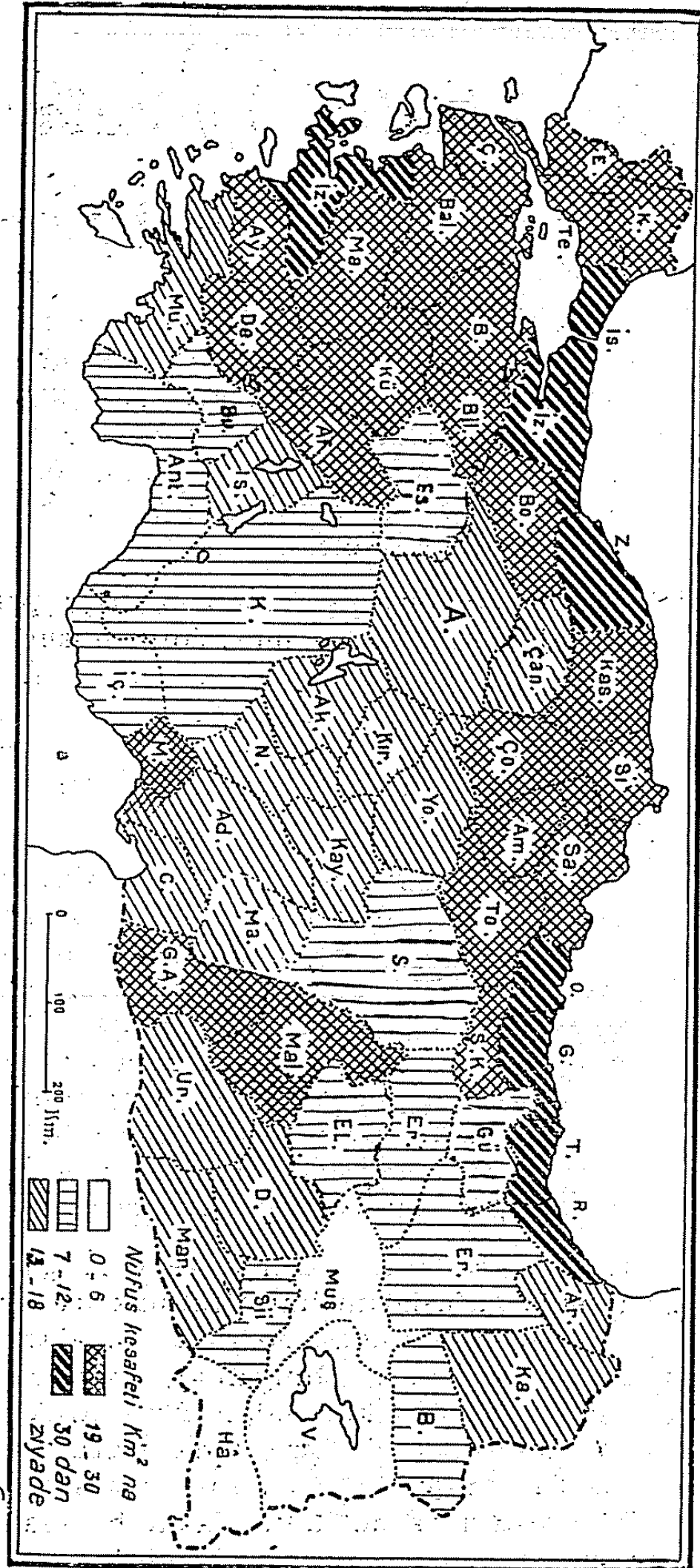
Nufusun memleketin muhtelif köşelerine nasıl tevezzü ettiği kesafet haritaları ile gösterilir. Ekseri coğrafya kitaplarında tesadüf edilen bu haritalar umumiyetle kabul edilmiş bir vahidi kıyasiye yani bir kilometre murabbına veya bir mil murabbına düşen nüfus miktarına göre hesap edilir. Nüfus tahrirleri idarî taksimata göre yapıldığından mesahalar ve nüfusu malûm olan her kısımda mesahayı nüfusa taksim suretile kesafet miktarı tesbit olunur ve haritaya geçirilir.

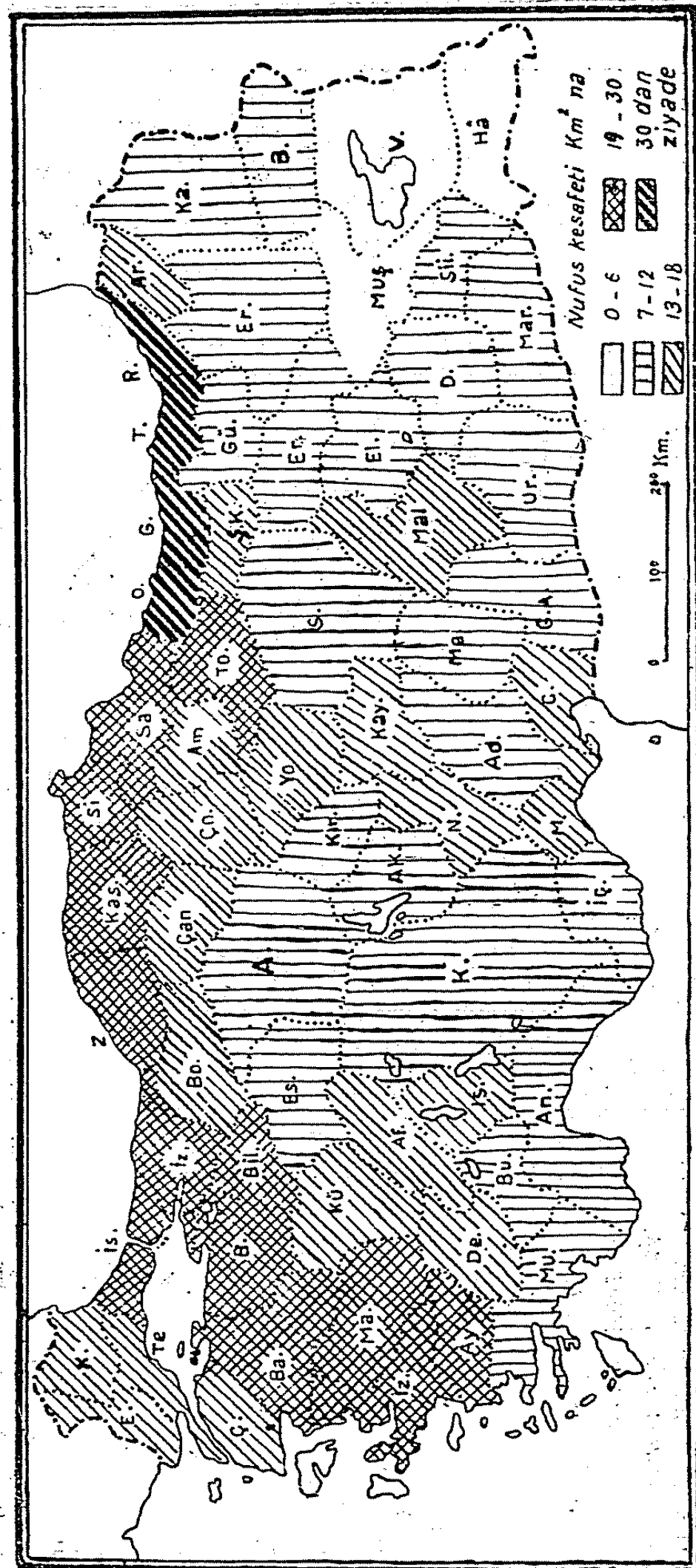
Kesafet haritaları nüfusun tevezzü tarzını ekseriya pek kaba bir şekilde gösterir. Her ne kadar haritalarda morfolojik unsurlar bile az çok tamim edilirse de nüfus kesafeti haritalarında bu tamim işinde pek ziyade ileri gidilir. Fakat bazı usullere müracaat suretile bu kusuru bir dereceye kadar azaltmak kabildir. Bu sebeple bir memleketin veya bir kıt'anın çizgi usullerile kesafet haritası yapılacağı zaman atideki hususâtı nazarı dikkate almak icap eder.

1 — Kesafet haritaları en küçük idarî taksimata göre ihzar edilmelidir. Bu suretle idarî hudutların tesiri azalarak tabii mıntakalar daha vuzuhla meydana çıkmış olur. Meselâ haritanın mıkıyası müsait olduğu takdirde Türkiyenin kazalara göre bir kesafet haritası vilâyetlere göre yapılmış bir kesafet haritasından daha iyi bir surette kesafet mıntakalarını tesbite hizmet eder. Bununla beraber idarî taksimat ne kadar küçük olursa olsun yine hakikatte nüfus gayri muntazam bir şekilde tevezzü etmiştir. Zaten ekseri nüfus istatistiklerinde pek küçük idarî taksimatın mesahalarına tesadüf edilmez. Mevcut istatistiklere nazaran Türkiyenin ancak kazalara göre bir kesafet haritası yapılabilmektedir.

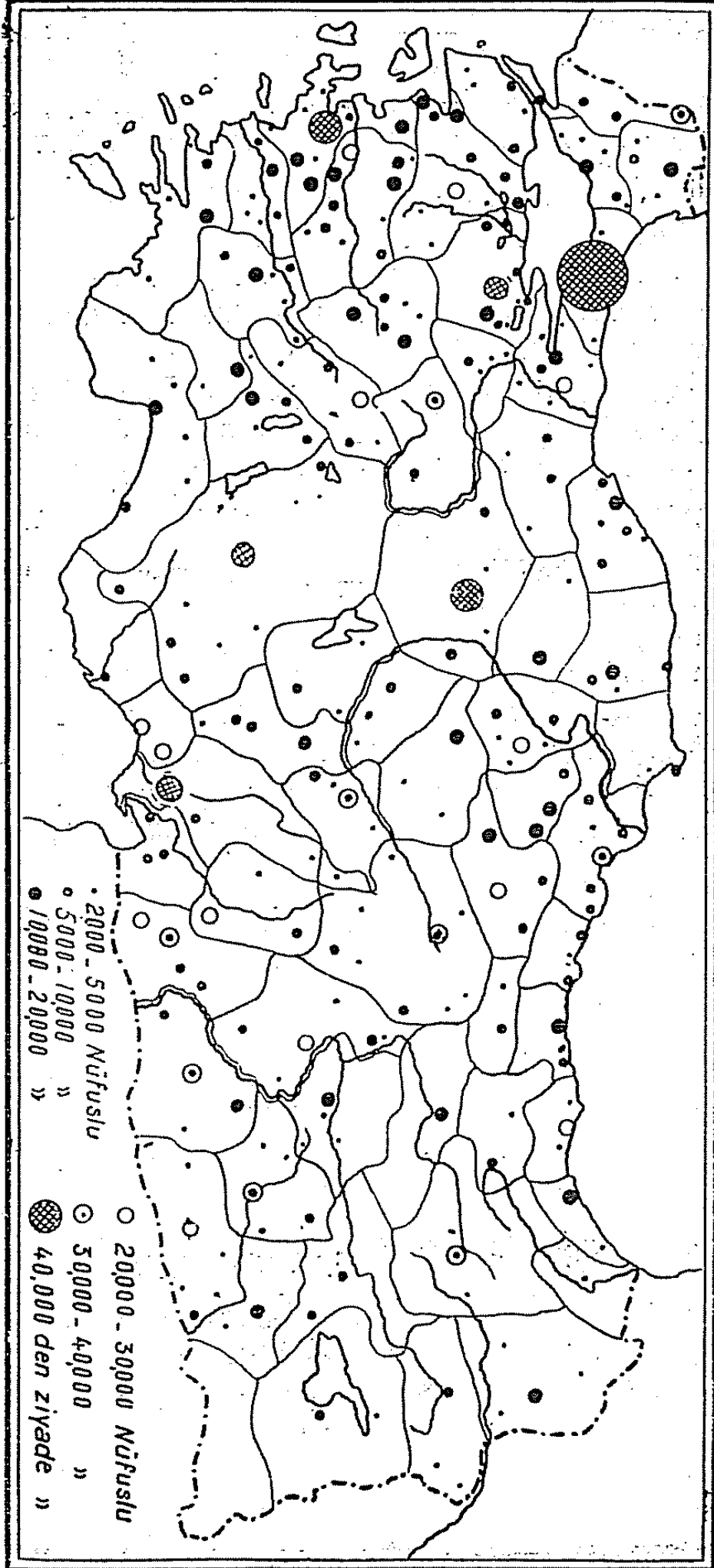
2 — Nüfus tevezzüünü hakikate yakın bir şekilde gösterebilmek için kesafet haritalarında şehir nüfuslarını hariç tutmak icap eder. Büyük şehirler halkının civar arazi ile doğrudan doğruya alâkalı yoktur. Küçük şehirlerde de arazi ile münasebetleri olmıyanlar ekseriyeti teşkil ettiğinden şehir nüfusları umum nüfus yekûnundan çıkarılarak yapılan kesafet haritaları nüfusun tevezzüü hakkında bize daha doğru bir fikir verir. Bu suretle şehirleri ve kasabaları ayrı bir haritada veya aynı bir harita üzerinde hususî işaretlerle göstermek lâzımdır. Fakat bu esas üzerine hazırlanmış istatistiklerin mevcut olmaması birçok müşkilâtı mucip olmaktadır. Meselâ nüfus istatistiklerimizde yalnız kaza ve vilâyet merkezlerinin nüfusile nahiye ve köy nüfusu ayrı ayrı gösterilmiştir. Mamafih nahiye

1: Umum nüfusa göre kesafet haritası,





2: Nahiye ve köyler nüfusuna göre kesafet haritası.



3: 2000 den fazla nüfuslu kaza ve vilâyet merkezlerini gösterir harita.

ve köylere nazaran yapılan bir kesafet haritası umum nüfusa göre yapılan bir kesafet haritasından farklı bir şekilde göstermektedir (Harita 1-2). Aynı zamanda diğer 2000 den ziyade nüfuslu idare merkezlerini gösterir bir harita da asıl maksada tetabuk etmemekle beraber küçük bir nisbet yapmağa hizmet eder (Harita 3). Mevcut istatiklere nazaran ancak 5000 den fazla nüfuslu merkezler hariç olmak üzere bir kesafet haritası yapılabilir.

3 — İskâna gayri müsait sahaları işaretler ile tefrik ederek mesahadan hariç tutmak ta kesafet haritalarının hakikate daha yakın olmasına hizmet eder. Bu sebeple kesafet haritalarını ihzardan evvel devamlı bir surette iskâna kabiliyetli olmıyan sahaları, meselâ memleketimizdeki çok yüksek dağ mıntakalarını ayırt etmek icap eder. Bataklik sahalari, sık ormanlar, çorak yerlerde de iskân pek seyrek ise de bunların tefriki daha güçtür. Fakat bu husus ancak büyük mikyastaki kesafet haritalarında nazarı dikkate alınabilir. Doğru bir netice elde edebilmek için Türkiyenin meskûn yerler haritası vücade getirilmek lâzımdır ki bu da ayrı bir iştir.

Çizgi ile yapılan kesafet haritalarındanki bu mahzurları her taraf etmek için bazan nokta usulüne müracaat edilmektedir. Bu suretle muayyen nüfus miktarına mukabil harita üzerine küçük bir daire veya mürabba koyarak kesafet nispeti gösterilmekte isede bu usul kesafet haritalarından ziyade lisan ve ırk haritalarında daha iyi neticeler vermektedir.

İşte bu noktalara riayet suretile nisbeten hakikate yakın kesafet haritaları elde edilir. Bu sayede büyük masraflarla toplanan istatistikler de kıymetlendirilmiş ve daha istifadeli bir şekle konulmuş olur.

Dr. Hâmit Sadi